Obonete S. Ubam

náš černobílý svět

České rozhovory o afrických kořenech a splněných snech

PROSTOR

PROSTOR

Obonete S. Ubam

Náš černobílý svět

PROSTOR

Obonete
S. Ubam

náš černobílý svět

České rozhovory
o afrických kořenech
a splněných snech

PROSTOR | PRAHA | 2021

© 2021 Obonete S. Ubam

Photo © 2021 archiv Lejly Abbasové, Moniky Ben Thabetové, Theodora Gebre Selassieho, Madaleny João, Reynoldse Korantenga, Martina Kříže, Zuzany Tvarůžkové, Obonete S. Ubama, Yemiho A. D., Tomáše Zmeškala; 2021 ČTK, 2021 Tomislav Čuveljak/Saša Zinaja, NFOTO, 2021 HaZe Production, 2021 Martin Hošna, 2021 Zuzana Hronová, 2021 Tomáš Krist, MAFRA, 2021 Monika Navrátilová, 2021 Jindřich Nosek, 2021 Michal Sváček, MAFRA, 2021 Monika Šimíčková, 2021 Ondřej Štěpánek, 2021 Jan Tauber, 2021 TV Nova, 2021 Ondřej Urbaník

Afterword © 2021 Jiří Kůs

© 2021 PROSTOR

ISBN 978-80-7260-505-7

Obsah

Předmluva 9

Rey Koranteng 15
Monika Ben Thabetová 37
Tomáš Zmeškal 65
Zuzana Tvarůžková 85
Theodor Gebre Selassie 109
Yemi A. D. 129
Lejla Abbasová 157
Martin Kříž 183
Madalena João 211
Obonete S. Ubam 231

Doslov 252
Autoři a zdroj fotografií 255

Předmluva

Je to již bezmála půl druhé dekády, kdy jsem odešel do zahraničí. Odjížděl jsem sotva pár let po tom, co skončil projekt Ligy etnických menšin, kterou jsem spoluzakládal, a mým novým bydlištěm se měla stát Afrika. Obojí dost jasně vypovídá o tom, že téma hledání kořenů a vlastní identity bylo pro mě v té době velmi důležité. Když jsem se do Česka později vracel, užasle jsem sledoval české mulaty, jak se vypracovávali na výsluní veřejného a společenského života. Některé z nich jsem znal už z doby před mým odjezdem, zatímco jiní se nově objevovali na scéně a razili si cestu k úspěchu.

Už tehdy mi přišlo zajímavé, že tak malý segment populace, jakým Afročeši v osmdesátých a devadesátých letech byli, vyprodukoval nezvykle vysoký počet osobností, které se dokázaly propracovat až na vrchol. Chtěl jsem celé věci přijít na kloub a zjistit, co bylo tím základním společným rysem, jenž jim pomohl dojít tak daleko. Z vlastní zkušenosti jsem věděl, že mulati narození před sametovou revolucí, potažmo jejich rodiny, neměli v Československu nikdy na růžích ustláno.

Už tenkrát jsem dostal nápad tyto příběhy zdokumentovat. V té době jsem pochopitelně ještě netušil, že budu někdy psát knihy, a už vůbec ne, že je někdo bude dokonce ochoten vydávat. Ale po nečekaném úspěchu své prvotiny *Sedm let v Africe* jsem dospěl k názoru, že dozrál čas tento nápad zrealizovat.

Mezitím se navíc z hvězdiček staly hvězdy, a jejich příběhy

tak ještě nabyly na váze. Začal jsem tedy jednoho po druhém oslovovat a bylo pro mě příjemným překvapením, jak vstřícně se k mému nápadu stavěli. Díky tomu jsem mohl zachytit momentum jedné unikátní generace lidí, která, dovolím si tvrdit, nemá v naší historii obdoby. Svědčí o tom i fakt, že mnoho z nás působí v dotyčné branži vůbec jako první svého druhu.

Nemohu zodpovědně říci, zda se mi podařilo nalézt jeden univerzální průsečík, ale příběhy mají mnoho společných jmenovatelů. Až na výjimky všichni zažili počáteční protivenství osudu, případně čelili nevraživosti okolí, nebo dokonce pocítili tíhu společenské stigmatizace. Navzdory okolnostem však dokázali dosáhnout svých met. Pokusil jsem se proto, mnohdy až nepříjemnými otázkami, trochu poodkrýt jejich recept na to, jak vyniknout. Pátral jsem hluboko v jejich minulosti a hledal jsem vodítka, která by vysvětlovala, proč a jak k tomu došlo.

Zdali se mi to povedlo, nechám už na posouzení laskavých čtenářů. Prozradím jen, že když jsem nakonec porovnal jednotlivé příběhy, došel jsem k poznání, že hlavním společným jmenovatelem všech těchto osudů je ve výsledku jedno jediné slovo, a tím je inspirace. Věřím proto, že těm z vás, kteří hledají recept na úspěch či zrovna zápasí s nepřízní osudu anebo se jen snaží vyvarovat chyb, budou jejich rady ku prospěchu. Čtěte však pozorně, jelikož kromě slov k vám může promlouvat i jejich nevyslovené poselství, které můžete nalézt mezi řádky.

Obonete S. Ubam

Rey Koranteng

„Hlupáka nepřesvědčíte, a z toho důvodu vždycky říkám, že rasismus věci usnadňuje. Když to má někdo v hlavě takhle, tak hned víte, že s ním nemusíte ztrácet čas.“

Mgr. Reynolds Koranteng (1974) je český televizní moderátor. Je synem české matky a ghanského otce. Po ukončení střední školy se začal věnovat meteorologii ve společnosti Meteopress. Vystudoval obor Politologie a mezinárodní vztahy na vysoké škole CEVRO Institut. Od roku 1994 působí na TV Nova. Začínal jako moderátor předpovědi počasí. O čtyři roky později začal moderovat zprávy a vypracoval se na jednoho z nejpopulárnějších televizních hlasatelů a moderátorů publicistiky. Svědčí o tom mimo jiné i značný počet ocenění v anketě TýTý. V roce 2018 byl moderátorem prezidentské debaty. Ve volném čase se věnuje létání na kluzácích a mezi jeho další záliby patří i šachy. Pochází z Prahy, je ženatý a má tři děti.

S Reyem Korantengem jsem se k rozhovoru sešel po bezmála dvaceti letech od našeho prvního setkání. Naposledy jsme spolu hovořili v roce 2000, kdy nám jako Lize etnických menšin ČR pomáhal dostat na televizní obrazovky krátké spoty. Musím přiznat, že se téměř nezměnil. Snad vyjma jedné nebo dvou vrásek a pár sporadických šedin.

Na schůzku dorazil na minutu přesně, byl dobře naladěný a věnoval mi tolik času, kolik jsem jen potřeboval. Sálala z něj pohoda a uvolněnost, v jakou u člověka, jenž ve svém oboru dosáhl absolutní špičky a kraluje mu už víc než čtvrt století, snad ani nelze doufat. Trpělivě odpovídal na moje dotazy, a čím déle jsem s ním hovořil, tím více mi docházelo, že přede mnou sedí muž, kterého život obdařil vším, co si si jen člověk může přát.

Když jsme rozhovor dokončili, odcházel jsem s příjemným pocitem a jediným přáním. Až se znovu narodím, chci být Reyem Korantengem.

Jak vzpomínáte na dětství?

Letos mi bude sedmačtyřicet a přistihl jsem se, že začínám trpět takovou lehkou nostalgií. Nevím, jestli je to krize středního věku, ale na dětství vzpomínám čím dál víc. Jsou to v podstatě takové dva obrazy.

Prvním je ošuntělost komunistického režimu. Nebyl jsem žádný disident, a když padl režim, bylo mi teprve patnáct let, ale dobře si vzpomínám na tu destrukci, na rozpad státu po stránce fyzické. Praha byla špinavá, zaplivaná, všude padala omítka, podél baráků bylo dřevěné bednění, aby úlomky nepadaly na lidi, kteří chodili pod ním.

Malý Rey v Ghaně, v maminčině náručí.

Druhý obraz je takový pocit bezstarostnosti dětství. Opravdu jsem měl bezstarostné dětství, to musím zaťukat. Byly tam samozřejmě taky problémy, některé občas způsobené i barvou pleti, ale třeba moji spolužáci s ní neměli nejmenší problém a mnozí z nich jsou mými kamarády dodneška.

Vyrůstal jsem v Praze, která byla vždycky takový stát ve státě, ostatně jako každé jiné hlavní město, ale jezdíval jsem i na venkov, k Sedlčanům, kam jezdím vlastně dodnes. Pochází odtamtud moje babička, která se později přestěhovala do Prahy. To byl můj další mikrosvět, taková oáza klidu, a tou mi zůstává dosud. Starousedlíci mi říkali mladej Růžička, protože praděda byl Růžička a babička za svobodna taky. Měl jsem tam mezi těmi vesnickými kluky a holkami kamarády, a zkrátka to pro mě byl takový bezpečný ostrov.

V podstatě to musím shrnout tak, že na ta léta vzpomínám rád. Myslím, že jsem měl docela hezké dětství, a to i přes všechny trable, které byly.

A v běžném životě to vypadalo jak?

Vyrůstal jsem s maminkou a babičkou, protože táta zůstal v Africe. Takže dá se říct, že v neúplné rodině, což zní hrozně, ale je to terminus technicus. V zásadě mi nicméně připadá, že bylo všechno v pohodě. Je to samozřejmě nostalgický klam, protože spousta věcí v pohodě nebyla, už jenom tím, jak ta země vypadala, jak se lidé chovali nebo jak se vlastně chovají i dneska, ale to sem asi nepatří.

Nikdy jsem netrpěl tím, že jsem byl jiné barvy pleti a necítil jsem se vyloučený. Bydlel jsem v Horní Libni, to mimopražští asi neznají, ale je Horní Libeň a Dolní Libeň. Po Praze se kdysi říkalo: „Žižkovu a Libni zdaleka se vyhni.“ To byly dvě nejnebezpečnější čtvrti už za první republiky a částečně to platilo i za komunismu.

Nahoře v Libni, kolem Nemocnice Na Bulovce, to byla taková

Čtyřletý Rey.

„bílá“ zóna. Tam bydleli bílí Češi a občas nějací Romové, ale žili jsme prostě tak pospolu. Já jsem měl třeba čtyři romské spolužáky a nebyl v tom žádný vážnější problém. Dole v Libni už byla romská komunita větší a tam už ti bílí seshora moc nechodili, a naopak. Teď si zpětně uvědomuju, že už tehdy byly ty komunity oddělené…

Už jako dítě jsem chápal, že v parku Na Košince bylo dolní hřiště a horní hřiště. My jsme měli to horní, a já, byť jsem nebyl bílý, jsem tam chodil s bílými dětmi. Dole si hráli Romové, taky ve svých partách, a ty dva světy se moc neprolínaly. Žili jsme vedle sebe, ve škole se normálně bavili, ale ven jsme spolu nechodili.

Ne, že bych s tím měl tehdy problém, vlastně až dneska jsem si uvědomil, že společnost byla už tehdy takhle rozdělená. Na vesnici to bylo úplně jiné, protože tam žádní Romové nebyli. Tam jsem byl opravdu široko daleko jiný, a když jsem zavítal mimo vesnici, tak jsem pro ně představoval spíš takovou kuriozitu. Říkali: „Hele, on mluví Česky“. Takže jim to přišlo možná až roztomile zajímavé, než že by tam byla nějaká nenávist.

Okolí vás vnímalo jako raritu. Jak jste vnímal sám sebe vy?

Mě spíš vždycky trápila ta všudypřítomná pozornost, protože mě neustále někdo pozoroval. Třeba to, jak se chovám nebo co dělám, a vždycky jsem tam viděl nějaké hodnocení. Vlastně si podle mě ti lidé možná dělali názor na celé etnikum.

Mám k tomu i takový příběh. Chodil jsem na základku vedle Nemocnice Na Bulovce. Já s kamarády jsme měli na stadionu atletický trénink. Po něm kluci v šatně řvali a postrkovali se

tak, jak to kluci dělají. Vtrhl tam správce, což byl pán v důchodu, a tak vlídně jim řekl: „Co tady řvete, kluci? To kdyby řval tady ten, tak neřeknu…“ a ukázal na mě. Takže on to možná myslel dobře, ale v podstatě mě urazil, protože kdybych tam řval já, bylo by to vlastně přirozené, jelikož jsem podle něj asi nebyl dost civilizovaný.

Jaký byl příběh vašich rodičů?

Když jsem se narodil, tak jsme chvíli žili v Ghaně, ale nic si z toho nepamatuju, protože když jsme tam odlétali, byly mi asi dva měsíce, a když jsme se vrátili, byl mi přibližně rok. Naši byli manželé zhruba dva roky. Otec tady studoval medicínu, někde se potkali s maminkou, pak spolu dlouho chodili, vzali se a já jsem se do toho manželství po dvou letech narodil.

Malý Rey s tatínkem v Ghaně.

Shodou okolností to bylo ve chvíli, kdy otec už dostudoval a měl se vracet do Ghany. Takže se tam vrátil, já jsem se narodil a po dvou měsících jsme s maminkou letěli za ním. Problém nastal asi v mámině rozpoložení, když prostě odešla do úplně jiného světa. Nakonec dostala malárii a její zdraví dostávalo celkově zabrat, takže jsme se vrátili do Československa na rekonvalescenci, a pak už jsme zpátky neletěli. Prostě si řekla, že tady je život přece jenom lepší. Byť Accra byla normální hlavní město.

Měla maminka po návratu nějaké problémy?

Je zvláštní, že s režimem vůbec a s lidmi vlastně taky ne. Respektive nikdy nic neříkala. Spíš na ni koukali dost zvědavě, protože

V 80. letech, na koupališti.

z pohledu tehdejšího Československa, odkud se lidé dostali nejdál do Jugoslávie, to bylo strašně zajímavé. Vlastně byli překvapení, proč se vrátila, protože z Ghany mohla odletět do západní Evropy nebo kamkoliv by chtěla. Nemusela se vracet do Československa.

Ale moje máma je prostě typická Češka. Nikdy by nemohla žít nikde jinde v Evropě, natož v Africe, a já se fakt divím, že tam se mnou vůbec odletěla. Podezírám ji, že tam nikdy zůstat nechtěla… I ke mně se v celé širší rodině chovali úplně normálně. Brali mě jako svého mazlíka a nikdy s tím nebyl problém, spíš naopak.

U mnohých z nás se v tomhle věku začal projevovat africký temperament. Měl jste taky takové období?

Ne, vůbec. I když moje máma říká, že jsem povahově celý africký táta. Já jsem nikdy nezlobil plánovitě. Vyrůstal jsem s maminkou a babičkou, a protože jsem pořád přitahoval pozornost, nechtěl jsem jim přidělávat starosti tím, že lidi budou říkat, jak jsem rozjívený. Navíc máma byla dost ostrá, takový trochu generál, takže mě držela zkrátka.

Zadruhé jsem nezlobil z pohodlnosti, protože pak jsem měl svůj klid. A zatřetí mě ani nijak nefascinovalo dělat problémy. Možná občas něco na chalupě nebo podobně. Vzpomínám si taky na jeden průšvih na Slovensku v hotelu v Tatrách, ale to není podstatné. Zajímavé spíš tehdy bylo, že na tom Slovensku v roce 1986 se k českým dětem nechovali moc hezky. Nevraživost mezi Čechy a Slováky se projevovala už tehdy. Mě ale nepovažovali za Čecha, takže jsem dostával daleko větší porce jídla než mí čeští kamarádi.

Jak jste si vysvětloval svůj původ?

Vždycky jsem říkal, že jsem z Prahy. Když se mě někdo ptal, kde jsem se narodil, říkal jsem, že na Bulovce. Pak se tedy ptali,

Jako malý chlapec na procházce s babičkou.

odkud jsou rodiče, a když jsem řekl, že maminka je Češka a otec je z Ghany, tak se tam probouzela zvědavost. Když se mě ptali, jak jsem se ocitl tady, vysvětlil jsem jim, že otec tady studoval a oženil se s maminkou. Potom už jim ten příběh dával smysl.

V Praze to nebylo zase nic tak neobvyklého. Byla tady spousta studentů z různých zemí. Když jsem přijel na venkov, tam to podivování bylo samozřejmě větší. Jezdívali jsme na tři týdny do Krkonoš, na školu v přírodě, a tam už těch otázek bylo víc: „Odkud jsi? Jak to, že umíš tak dobře česky?“ A podobně. A když jsem jim řekl, že jsem Čech, vždycky chvilku koukali a nevěděli, co říct. Nechtěli mě urazit, ale zároveň mi to nevěřili. Mysleli, že žiju v nějakém bludu, a nevěděli, jestli mi ho mají vyvracet, nebo mě v něm nechat.

Jednou jsem potkal kluka, který byl taky tmavý, a když se nás ptali, odkud jsme, já jsem říkal, že z Libně, a on, že ze Žižkova. Působí to až komicky, ale občas už mě obtěžovalo muset pořád dokola někomu vysvětlovat, odkud jsem. Byla to vždycky druhá otázka, hned po tom, jak se jmenuju.

Další věc, kterou si z dětství uvědomuju, je, že dodneška nemám rád, když mě někdo hladí po hlavě, protože mě celé dětství neustále někdo hladil po vlasech, aby si na ně sáhl. Dneska když vidím, že mi na ně někdo chce sáhnout, běhá mi mráz po zádech a irituje mě už to, když se mi na ně někdo byť jen podívá… Nicméně občas to byl i způsob, jak prolomit ledy.

V jaké podobě jste se setkal s rasovými předsudky?

V dětství to bývalo tak, že když jsme se školou někam přišli, jednoznačně jsem býval středem pozornosti. Většinou na mě začali pokřikovat a to vyvolalo konflikt, protože s mými spolužáky jsme byli parta a oni mě často hájili. Později to bylo jiné, protože jsem v devadesátých letech začal relativně brzy pracovat v televizi, takže lidé už věděli, kdo jsem.

S přímým rasismem, ve formě nějakého útoku, jsem se nesetkal, ale když jsem byl v pubertě a chodívalo se na diskotéky, tak se tam občas stalo, že mi někdo třeba vzkázal: „Hele, támhlety holky necháš bejt…“ Otázkou je, jestli to bylo proto, že jsem tmavý, nebo proto, že jsem byl vetřelec na cizím území. Nikdy jsem se kvůli tomu ale neserval a nikdy na mě nikdo nic neházel.

Proč se tohle podle vás dělo a děje?

Myslím si, že většina problémů pramení z neznalosti a obav z neznáma. Když průměrný Čech vidí, že ho nesníte, nezabijete, neokradete ani neznásilníte, tak s tím nemá problém. Proč taky? Druhá věc je, že průměrný Čech se s černochem prostě nepotká. Potkáte se s ním v Praze, v Brně, v Olomouci, v Ostravě, ale pak jsou vesničky, kde prostě máte šanci vidět ho akorát tak ve filmu nebo prostřednictvím sociálních sítí.

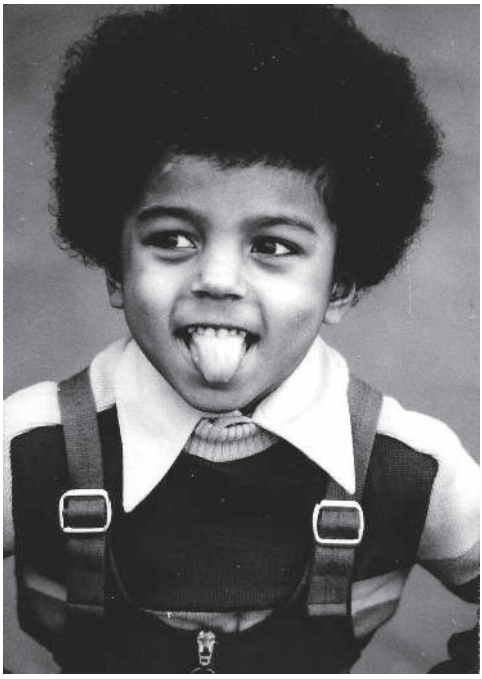

Rozpustilý chlapeček Rey.

Nejlepší je samozřejmě dát najevo, že nepředstavujete ohrožení. Hlupáka nepřesvědčíte, a z toho důvodu vždycky říkám, že rasismus věci i usnadňuje. Když to má někdo v hlavě takhle, hned víte, že s ním nemusíte ztrácet čas. Navíc se mi za šestačtyřicet let mého života prokázalo, že jedna věc je zvědavost, která je naprosto přirozená.

Druhá věc je ale zapšklost. Rasismus většinou znamená nějaký hlubší problém. Lidi, kteří to neřeší, jsou většinou uvolnění, sebevědomí a prostě nemají zásadní vnitřní mindrák. Člověk, který to naopak pořád řeší, má většinou nějaký vlastní hlubší

Rey Koranteng s dědečkem na leteckém dni.

problém a tohle je jen jeden z jeho projevů. Já prostě nemám čas přesvědčovat lidi, kteří to mají v hlavě takhle.

Měl jste problémy s vlastní identitou, případně fázi hledání kořenů?
Já jsem v tom měl odjakživa jasno. Vždycky jsem říkal, že jsem Čech, a to i ve chvílích nebo na místech, kdy být Čechem nebyla výhoda. Sice jinak vypadám, ale mentalitou, chováním, uvažováním jsem Čech a nemám s tím problém. Naopak čím jsem byl starší, tím to bylo snazší. Jestli jsem o tom někdy mohl pochybovat, tak možná v osmdesátých letech, na základní škole. To jsem si říkával, co v životě vlastně budu dělat, když vypadám takhle, byť jsem s tím neměl problémy.

Pak to ale šlo samo, věci se vlastně samy zjednodušovaly. Přišla puberta a z přezíraného jsem začal být pro děvčata atraktivní, čímž jsem před spoustou kamarádů získal výhodu. To taky některé lidi mohlo popudit. Dneska kamkoliv přijedu, tak nemám problém. Jsem prostě Čech, ať se to někomu líbí nebo ne, a i kdybych odtud někdy musel odejít, byl bych dál Čech, jenom v emigraci.

Dočetl jsem se, že máte v plánu navštívit Ghanu. Znamená to, že jste přece jen v sobě našel nějaký zapomenutý kousek Afriky, který vás teď volá?
Bohužel jsem tam nikdy nejel, ani abych si udělal obrázek. Otec mezitím zemřel, aniž bych se za ním vypravil. To ale nijak nesouvisí s rolí otce, protože on mi nikdy otcem nebyl,

takže z toho pohledu se nemusím cítit provinile. Sice bych tu zemi chtěl vidět, ale zase až tak po tom neprahnu, a opravdu v sobě necítím nic afrického. Dokonce mi jednou na nějakém banketu na ambasádě řekl jeden africký diplomat: „Člověče, ty tančíš jako bílej."

Na druhou stranu si říkám, že bych do Ghany zajet měl, abych ji aspoň viděl, protože je to část mě samého. Otec to dost zkomplikoval tím, že se o mě nestaral, takže mi ubyl důvod tím, že zemřel. Mám tam rodinu, ale neznám ji… Bude to znít chladně, ale spíš než rodinu, která pro mě vlastně taky nic neudělala, bych chtěl vidět tamní přírodu. Možná je smutné, že jsem se takhle odrodil, ale díky tomu, že jsem tady v Česku měl relativně pohodlný život, nemám důvod vystavovat Česko nějaké konkurenci emocí. Prostě jsem Čech a vždycky to tak bylo.

Máte v tom opravdu až tak jasno?

I kdybych do Afriky jel, tak nevím, co by se muselo stát nebo co bych tam musel objevit, aby to ve mně zažehlo nějaké africké kořeny. To se, myslím, nestane. S otcem jsem nikdy neměl příležitost si tu situaci vysvětlit, protože jsme nikdy nebyli v přímém kontaktu. On jen prostřednictvím velvyslanců zjišťoval nebo kontroloval, jak se mi vede.

Vím, že tam mám dost příbuzných včetně pěti nevlastních sourozenců, se kterými jsem v kontaktu. Tím, že si občas napíšeme, objevujeme na dálku jeden druhého, ale není to rodina ve smyslu společných zážitků. Rodinu netvoří krev, nýbrž společné zážitky, a my je nemáme. Nechci, aby to vyznělo tak, že Afriku nějak zapírám. Zaprvé ani nemůžu a zadruhé to tak není, ale kdybych já tam přijel, tak to bude, jako by tam přijel regulérní Evropan, který se bojí hadů, lvů a komárů, a vůbec bych nevěděl, jak se tam pohybovat nebo žít.

V maskérně při přípravě na natáčení pořadu k 25. narozeninám TV Nova.

Naše odlišnost může být stigma, nebo výhoda. Jak to vnímáte vy?

Já to vnímám jako příležitost. Česko je teď v dost komplikované situaci, kdy si znovu klade otázky, co je a není rasismus nebo xenofobie. A nemáme v tom ještě úplně jasno, byť si mnozí myslí, že znají správné odpovědi. Z mého pohledu je normální, že majoritní společnost se k minoritám chová s jistou dávkou nedůvěry. Otázkou ale je, jak se ta nedůvěra projevuje.

Vedle toho tahle situace minoritám dává obrovskou příležitost. Pokud panuje určitá nedůvěra a menšiny jsou pod drobnohledem, mají úžasnou příležitost přesvědčit většinu, že si zaslouží její důvěru. Na prvním místě je slušnost a zdvořilost. A pak to taky znamená, že když máme pracovat, budeme pracovat o to víc. Když se máme učit, budeme se učit o to víc. Když budou ostatní něco dělat na devadesát procent, my to uděláme na sto pět procent.

Takhle já jsem postupoval od základní školy. Když zlobili moji kamarádi, já jsem nezlobil. Když se v něčem zdokonalovali, tak jsem to dělal s ještě větším nasazením. Když oni měli jedničky, já jsem je chtěl taky. Nebylo to tím, že bych byl šprt. Jen jsem dával najevo, že to taky zvládám. Nepotřebuju – a chraň Bůh, abych potřeboval – žádné výhody, které ostatní nemají. Jediné, co jsem chtěl, byl klid, protože v klidu funguju nejlépe.

Myslíte, že je fér, že jsou některé skupiny, jak říkáte, pod drobnohledem? Je to pozice, která nemusí být příjemná…

To si musíme položit filozofickou otázku, jestli jsou příroda a život fér? Odpovědí je, že nejsou. Někdo se narodí hezký, jiný ošklivý, někdo chytrý a jiný hloupý. Je to fér? Tak to prostě je. Je to realita, na kterou musíme reagovat.

A pak je tady příležitost přesvědčit onu většinu. Proto si taky myslím, že my mulati z té první vlny jsme tady relativně bez problémů fungovali, a když se podívám kolem sebe, ti lidé jsou mimořádně úspěšní. Není to proto, že by měli nějaké výhody,